

Sosiaalinen innovointi palvelujen tarjonnan alalla: uusia kumppaneita ja lähestymistapoja

Tiivistelmä

Johdanto

Tässä raportissa esitellään tuloksia hankkeesta, jossa tutkittiin uusien kumppaneiden – erityisesti työmarkkinaosapuolien, kansalaisyhteiskunnan ja haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden – osallistumista sosiaaliseen innovointiin. Tutkimusta varten sosiaaliset innovaatiot määriteltiin uusiksi ideoiksi (tuotteet, palvelut ja mallit), jotka auttavat ratkaisemaan yhteiskunnallisia haasteita, täyttämään yhteiskunnallisia tarpeita ja luomaan uusia sosiaalisia suhteita asianomaisten ryhmien välille. Sosiaaliin innovaatioihin voi kuulua esimerkiksi uusia osallistujia päätöksentekoon, tiettyjen kohderyhmien sosiaaliseen tilanteeseen vaikuttavia (kaupallisia tai muita) palveluja sekä sosiaalihuoltojärjestelmien uudistuksia. Sosiaalinen innovointi on osa kulttuurin kehitystä ja yhteiskunnan muutosta.

Tutkimus toteutettiin EU:n tasolla, jolla keskityttiin erityisesti Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rooliin sosiaalisessa innovoinnissa, sekä kuudessa jäsenvaltiossa: Bulgariassa, Irlannissa, Italiassa, Itävallassa, Puola ja Ruotsissa. Siinä tarkasteltiin innovoinnin ja sosiaalisen kumppanuuden kulttuuria kussakin maassa ja analysoitiin sitä, missä määrin EU-politiikka on vaikuttanut kansallisiin politiikkoihin. Tutkimuksessa esiteltiin myös kolme tapaustutkimusta Irlannissa, Sloveniassa ja Ruotsissa toteutetuista aloitteista, joiden suunnitteluun ja täytäntöönpanoon työmarkkinaosapuolet tai haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt olivat osallistuneet.

Tutkimuksen oli tarkoitus tuottaa näyttöön pohjautuvaa tietoa sosiaalisesta innovoinnista käytävän keskustelun tueksi ja auttaa ymmärtämään tehokkaita ja kestäviä prosesseja. Tutkimuksessa oli myös tarkoitus tutkia, miten sosiaalista innovointia voidaan parhaiten tukea eri vaiheissa aina ohjelman käynnistymisestä korkealaatuisten palvelujen johdonmukaisen tuottamisen kautta hyvien toimintatapojen tunnistamiseen asti.

Taustaa

2000-luvun yhteiskunnalliset ja taloudelliset haasteet vaativat uutta lähestymistapaa innovoinnin ja erityisesti sosiaalisen innovoinnin analysointiin ja täytäntöönpanoon. Sosiaalisen innovoinnin katsotaan yhä useammin paikkaavan valtion ja talousjärjestelmän kyvyttömyyttä käsitellä paitsi köyhyyttä myös laajempia haasteita kuten yhteiskunnan ikääntymistä ja ilmastonmuutosta. Kaikki uudet keinot käsitellä yhteiskunnallisia haasteita eivät kuitenkaan ole sosiaalisia innovaatioita: samalla tavalla kuin teknisiä innovaatioita pidetään innovaatioina vasta, kun niistä tulee markkinoitavia, sosiaalisten innovaatioiden on tarjottava kestävää hyötyä käyttäjilleen.

Sosiaalinen innovointi on nyt EU:n poliittisen ohjelman keskipisteessä. Kasvua koskevassa Eurooppa 2020 -strategiassa mainitaan sosiaalinen innovointi. Kaksi tärkeintä aloitetta ovat ”Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan eurooppalainen foorumi” ja ”Innovaatiounioni”.

Sosiaalisen innovoinnin uskotaan yhä laajemmin voivan auttaa saavuttamaan tavoitteet, jotka mainitaan Euroopan komission sosiaalista investointipakettia koskevassa tiedonannossa ”Kasvua ja yhteenkuuluvuutta tukevat sosiaaliset investoinnit”.

Keskeiset havainnot kansallisen tason ohjelmista

Työmarkkinaosapuolien ja kansalaisjärjestöjen osallistuminen sosiaalisten innovaatioiden suunnitteluun ja toteutukseen vaihtelee kuudessa tutkimukseen osallistuneessa maassa, samoin kuin se, miten tämä käsite ymmärretään. Analyysissä keskityttiin työllisyys-, koulutus- ja sosiaalipolitiikan alalla toteutettuihin ohjelmiin ja aloitteisiin.

Suurin osa sosiaalisesti innovatiivisista ohjelmista ja aloitteista on ESR:n rahoittamia. Tämä saattaa johtua siitä, että tällaiset ohjelmat noudattavat yhteistä rakennetta ja niitä seurataan jatkuvasti. Sosiaalisesti innovatiivisia hankkeita on myös ESR:n ulkopuolella, mutta niitä ei yleensä kutsuta sosiaalisiksi innovaatioiksi.

Työmarkkinaosapuolet eivät – muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta – ole perehtyneet sosiaalisen innovoinnin käsitteeseen. Yksilötasolla jotkut ovat kuitenkin olleet mukana perustamassa ja edistämässä sosiaalisia innovaatioita, jotka ovat parantaneet syrjäytyneiden ryhmien, kuten työmarkkinoiden ulkopuolella olevien henkilöiden, oloja.

Kansalaisjärjestöt toteuttavat usein sosiaalisia innovaatioita, joskin niiden osallistuminen ohjelmien suunnitteluun on lähinnä epävirallista, sillä kansalaisyhteiskunnalla tai vapaaehtoisektorilla ei ole EU:n tasolla virallista asemaa ESR:ssä.

Vapaaehtoisektorilla työskentelevät henkilöt usein mieltävät sosiaalisen innovoinnin liittyvän ESR:ään, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien parissa tehtävän työn alalla. Työnantajajärjestöjen edustajat taas yhdistävät sen ensisijaisesti yhteiskunnallisen yrittäjyyden käsitteeseen.

Tapaustutkimusten tuloksia ja politiikkaan liittyviä ohjeita

Määritelmän merkitys – Tapaustutkimusten osapuolet eivät keskittyneet sosiaalisen innovoinnin määritelmään. Sosiaalinen innovointi ei ollut itsessään aloitteen käynnistämisen syynä tai lähtökohtana. Tämä vastaa kuudessa maassa tehdyn analyysin tulosta, jonka mukaan aloitteita, joissa selkeästi mainitaan sosiaalinen innovointi, esiintyy lähinnä ESR:n yhteydessä. Termin laajan määritelmän ansiosta sosiaalisen innovoinnin piiriin voidaan lukea monenlaisia hankkeita.

Vastauksia haasteisiin/ongelmiin – Yksittäisten hankkeiden yhdistävänä tekijänä on, että niillä vastataan paikallisiin haasteisiin sen sijaan, että ne olisivat osa kattavampaa suunnitelmaa. Tämä viittaa mahdollisuuteen luoda ympäristö, joka suosisi tällaisia alhaalta ylöspäin rakentuvia aloitteita sellaisten ongelmien ratkaisemiseksi, jotka eivät ole vielä ylimmän tason päättäjien käsissä.

Riippuvuus yksilöistä – Ohjelmien perustamiseen ja toteuttamiseen osallistuvien henkilöiden sitoutuminen ja innostus ovat osoittautuneet ratkaiseviksi tekijöiksi. Riippuvuus yksittäisistä henkilöistä saattaa kuitenkin heikentää hankkeen kestävyttä, jos johdossa tapahtuu muutoksia. Vahvat siteet muihin sidosryhmiin ja rakenteisiin voisivat antaa tällaisille henkilöille heidän tarvitsemansa tuen sekä tarjota hankkeille lujemman perustan ja pidemmän iän.

Kestävyys – Kuuluminen laajempaan ja paremmin jäsennettyyn kokonaisuuteen voisi edistää yksittäisten hankkeiden kestävyttä pitkällä aikavälillä; pienimuotoiseen toimintaan liittyvä joustavuus tulisi kuitenkin säilyttää.

Sidosryhmien osallisuus – Kun aloitteisiin osallistuu monenlaisia ryhmiä, on tärkeää, että edunsaajien tarpeet ymmärretään kunnolla. Yhteistyö myös lisää osapuolien odotusten realistisuutta.

Parempaa arviointia – Vaikka hankkeille asetetaan yhä useammin tavoitteita, tavoitteiden arviointi laajoissa hankkeissa vaikuttaa melko hajanaiselta. Aloitteiden järjestelmällisen arvioinnin varmistamiseksi on vielä tehtävä työtä.

Rahoituksen parantaminen – Monet ohjelmat ovat kertaluonteisia tai hankeperusteisia, vaikka niillä pyritään luomaan pitkäaikaisia vaikutuksia. Rahoituksen tulisi olla paremmin ennakoitavaa ja kestävämpää. Lisäksi tulisi tutkia uusia tapoja, joilla voitaisiin turvata yksityistä lisärahoitusta.

Lisätietoja

Raportti *Social innovation in service delivery: New partners and approaches* (sosiaalinen innovointi palvelujen tarjonnan alalla: uusia kumppaneita ja lähestymistapoja) on saatavilla osoitteessa: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1354.htm>.

Lisätietoja antaa tutkimuspäällikkö Anna Ludwinek, alu@eurofound.europa.eu.